

УДК [94(477.81):329.7УНРА]“1944/1948”

Ярослав АНТОНЮК

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПІЛЛЯ УНРА НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Проаналізовано діяльність підпілля Української народно-революційної армії на території України у післявоєнний період. З'ясовано, що помітних результатів вдалося досягти лише на півночі Рівненської обл. Саме на цих теренах у 1944–1948 рр. діяла підпільна мережа “7-ї Північної групи УНРА”.

Ключові слова: підпілля УНРА, ОУН, “Комітет 7-ї Північної групи”, “бульбівці”, Тарас Боровець.

Непересічна історична постать Тараса Боровця – “Бульби” привертає увагу багатьох дослідників. Однак, післявоєнний період діяльності “бульбівського” підпілля на території України істориками належно не висвітлений. Опираючись на документи, більшість з яких ще не було введено до наукового обігу, спробуємо заповнити прогалини у наукових дослідженнях українського визвольного руху ХХ ст.

З наближенням лінії фронту більшість керівників УНРА виїхало на Захід, де продовжило боротьбу з радянською владою. Перед підпільниками, які, легалізувавшись, залишилися на території України, Тарас Боровець поставив два головні завдання: вирвати місцеве населення з-під впливу “бандерівців” та підготувати його до антирадянського повстання, яке повинно було вибухнути одночасно з новою військовою Радянською Союзу проти країн Заходу¹.

Після розгрому силами коаліції нацистського Райху навесні 1945 р. “бульбівське” підпілля активізувало свою діяльність. За документами органів держбезпеки, уродженцем Рівненщини “Орелюком” було створено “Комітет УНРА в Україні”, який охоплював Рівненську, Волинську, Житомирську, Львівську, Станіславську, Вінницьку, Київську та Запорізьку області. Ймовірно, що розвиток мережі УНРА був значно перебільшений. Аналізуючи доступні документи, зауважуємо, що більш-менш помітних організаційних успіхів “Комітету” вдалося досягнути лише на півночі Рівненщини, де він отримав назву “7-ма Північна група УНРА”².

Першим її політичним провідником був Петро Кудра (“Одинець”)*. Після його виїзду у травні 1945 р. до Львова, місце керівника зайняв Степан Гожий

¹ Тарас Бульба-Боровець. Документи. Статті. Листи / [упоряд. С. Сердюк, В. Сергійчук]. – Київ: КПП Сергійчук М. І., 2011. – С. 347.

² Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 2. – Оп. 9. – Спр. 3. – Арк. 198.

* Кудра Петро Михайлович (“Одинець”), 1911 року народження, уродженець м. Степань Рівненської обл. Із 1938 р. очолював Українську Народну-Демократичну партію (УНДП) в Степанському р-ні. Восени 1939 р. нелегально перейшов кордон на станції Майкін біля Білостока.

(“Горькавий”)*⁴. Військову референтуру очолив Олексій Никитенко (“Чубатий”)[†], політичну – Григорій Кудра (“Ярема”)[‡], розвідки та контррозвідки Трифон Дідух (“Мирон”)[§], господарчу “Горькавий” (тимчасово), зв’язку – “Гайдук”^{¶5}.

Територіально “7-ма Північна група УНРА” охопила підпільною мережею шість районів Рівненщини^б. Керівником УНРА в Здолбунівському р-ні був Степан Мойсієць (“Сіач”)**^{¶¶}, у Костопільському р-ні – Матвій Гожий^{††}, у Дубенському р-ні –

Прибув до Варшави, а звідти до м. Холм. На пропозицію Тараса Боровця вступив у травні 1940 р. до товариства “Українського мистецтва”. Був одним із соратників “Тараса Бульби”. Користувався псевдом (“Довбаний”). Весною 1941 р. працював у книжковому магазині в м. Холм. Взимку 1942 р. за його завданням зайняв посаду заступника старости Березнівської волосної управи. Мобілізований у жовтні 1943 р. до загону групи “Заграва” УПА-Північ. Діяв на Сарненщині. Мав псевдо “Атинець”. Весною 1944 р. дезертирував з УПА та повернувся додому.

* Гожий Степан Іванович (“Горькавий”, “Верещака”), 1921 року народження, уродженець хутора Труди Степанського р-ну Рівненської обл. Походив із родини українських лютеран. Навчався у Рівненській, Луцькій, Яворівській, Коломийській гімназіях. Рідний брат Михайло працював на районним провідником ОУН. З літа 1940 р. співпрацював із Тарасом Боровцем. Після війни здобув педагогічну освіту. Працював учителем фізики та математики в середній школі с. Малинськ Березнівського р-ну Рівненської обл. Арештований 18 вересня 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджений 13 серпня 1949 р. ОН при МДБ СРСР до 25 р. таборів. Покарання відбував у Карлазі. Після звільнення оселився в м. Караганда. Реабілітований 14 вересня 1992 р. Виїхав 1998 р. до сина в США.

⁴ Повстанський рух отамана Бульби-Боровця. Дослідження, спогади, документи / [упоряд.: Й. Пацула, Є. Шморгун]. – Рівне: Азалія, 1998. – С. 76.

[†] Никитенко Олексій Якимович (“Чубатий”), 1922 року народження, уродженець хутора Конотоп Степанського р-ну Рівненської обл. З 1943 р. в підпіллі УНРА. Студент Львівського медінституту.

[‡] Кудра Григорій Михайлович (“Ярема”), 1916 року народження, уродженець хутора Погулянка, мешканець хутора Конотоп Степанського р-ну Рівненської обл. Арештований 18 вересня 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджений ОН при МДБ СРСР від 13 серпня 1949 р. до 25 р. таборів. Звільнений 9 липня 1956 р. Реабілітований.

[§] Дідух Трифон Артемович (“Мирон”, “Запізнілий”, “Горобей”, “Сухар”), 1928 року народження, уродженець с. Золотолін Дераженського р-ну Рівненської обл. Видавав себе за переселенця з Польщі.

^б Архів Управління Служби безпеки України у Рівненській області (далі – Архів УСБУ РО). – Ф. П. – Спр. 10349. Кримінальна справа Гожого Матвія Григоровича та ін. (в трьох томах). – Т. 2. – Арк. 185.

⁶ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 9. – Спр. 3. – Арк. 198.

** Мойсієць Степан Петрович (“Сіач”), 1919 року народження, уродженець с. Золотолін Дераженського р-ну Рівненської обл. З березня 1943 р. під псевдом “Мрія” служив чотовим у сотні поручника УНРА “Мухи”. Влітку 1943 р. повернувся додому. Працював медфельдшером. З 1944 р. завідувачем районного відділу охорони здоров’я, а з 1945 р. – головою районної ради Товариства сприяння обороні, авіаційному та хімічному будівництву України в Здолбунівському р-ні.

^{††} Гожий Матвій Григорович, 1925 року народження, уродженець хутора Труди Степанського р-ну Рівненської обл. Працював учителем початкової школи. Арештований 22 жовтня 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджений ОН при МДБ СРСР 13 серпня 1949 р. до 10 р. таборів. Помер 22 листопада 1949 р. Реабілітований прокуратурою Рівненської обл. від 14 вересня 1992 р.

Марія Бондарець*, Деражненському р-ні – Павло Дідух†. Очевидно, із розвитком підпільної мережі планували поділ на підрайони та станиці. Наказом 418/45 від 4 лютого 1945 р. керівником Стиденського району УНРА “Міжлісія” призначили Трихона Дідуха (“Мирона”). Його район поділявся на два підрайони. Західний “Лівобережжя” на чолі з Петром Степанчуком (“Нечаєм”) та східний – “Правобережжя”, який очолив Федір Бородавка (“Беркут”).

2 вересня 1945 р. у “Лівобережжі” відбулося перше засідання “Комітету 7-ї Північної групи УНРА” під головуванням “Горькавого”. Було затверджено “Зобов’язання” члена УНРА: “Я свідомо і добровільно вступаю в члени борців-революціонерів за волю нашого народу, клянусь перед Богом, Батьківщиною і товаришами по справі, що в боротьбі за звільнення України від усіх загарбників та їх агентів-прислужників не пошкодую своїх сил, здоров’я, крові, а в разі потреби і життя. Тому всі доручення і рішення своїх зверхників буду виконувати точно і сміливо. Суворо тримати підпільну конспірацію своїх товаришів, свято берегти таємницю, хоч би прийшлося вмерти від рук катів українського народу. В чому поможи мені, Боже!”. Члени Комітету написали листа до керівництва УНРА за кордоном з проектом власної печатки, затвердженої секретарем “Юрком” та головою “Остапом”. Ймовірно, планували налагодити лінію зв’язку та передати звіт про уже зроблене.

На засіданні присутні констатували, що двічі (10 лютого та 10 липня) було випущено “накази революційних листів”, учасники наради зосередили увагу на пропаганді. Запланували до 1 січня 1946 р. забезпечити “організаційну мережу” районів (провідник та районний військовик) інструкціями, призначити у кожному селі “політичного провідника”, який повинен був організувати зв’язок з іншими селами та районом. Для цього рекомендували призначити “міжзвітних зв’язкових” з-поміж жінок. Також “політичний провідник” повинен був підбирати й рекомендувати “військового коменданта” свого села. Останній повинен був відповідати за вишкіл військових кадрів та облік військового майна.

На засіданні затвердили рішення посилити видавничу діяльність, референтура пропаганди відповідала за цю ділянку. Військову референтуру зобов’язали посилити у районах військову підготовку, поділити бойову силу на “чоти” та “рої”. Господарчу – забезпечувати матеріальну підтримку роботи інших референту; підготуватися до зими; робити сховища взуття та одягу. “Державну охорону” – створити районні відділи. Посилити конспірацію. При них організувати підрозділи розвідки та контррозвідки, які повинні стежити за подіями в терені.

* Бондарець Марія Герасимівна, 1926 року народження, уродженка с. Теслугів Козинського р-ну Рівненської обл. Закінчила Дубенське педагогічне училище. Навчалася на другому курсі Кременецького вчительського інституту. Арештована 4 листопада 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджена ОН при МДБ СРСР від 13 серпня 1949 р. до 10 р. таборів. Звільнена 12 серпня 1955 р. Реабілітована 17 квітня 1992 р.

† Дідух Павло Артемович, року народження, уродженець с. Золотолин Деражненського р-ну Рівненської обл. Арештований 19 жовтня 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджений ОН при МДБ СРСР 13 серпня 1949 р. до 10-ти років таборів. Звільнений 30 квітня 1954 р. Реабілітований 31 серпня 1992 р.

⁷ Тарас Бульба-Боровець. Документи. Статті. Листи... – С. 266.

Членам УНРА забороняли співпрацювати з “бандерівцями”. Постановили, що засідання “Комітету” будуть відбуватися через кожні два місяці, у випадку надзвичайних ситуацій – за потреби⁸.

Реалізуючи завдання, сформульовані на засіданні “Комітету”, 10 лютого 1946 р. референтура пропаганди “7-ї Північної групи УНРА” випустила карикатуру проти виборів до Верховної Ради СРСР, а Петро Кінда* виготовив за завданням “Орелюка” фіктивні печатки та штампи радянських установ⁹.

Взаємини із “бандерівським” підпіллям у цей час були неоднозначними. З однієї сторони давня ворожнеча ще не була забутою, а з іншої – обставини спонукали до на примирення, про що свідчить інформація керівника Костопільського надрайону ОУН Івана Кроля – “Зінька”†. Влітку 1947 р. до станичного с. Золотолин Костопільського р-ну прийшло троє нелегалів, які представилися “бульбівцями”. Вони заявили, що готові співпрацювати з місцевим оунівським підпіллям і мають зв’язок із Закордонним центром. На підтвердження цього дали станичному листівку, виготовлену в типографії. Ознайомившись із нею, провідник Крайового проводу ОУН Степан Янішевський (“Далекий”) наказав “Зіньку” налагодити зв’язок із цими “бульбівцями”¹⁰. Однак 20 червня 1948 р. о 23.00 до будинку станичного УНРА с. Золотолин Устима Жданюка підійшла боївка ОУН із трьох осіб на чолі з Костянтинем Ткачуком (“Чубатим”). Вони вимагали відчинити двері. Устим відмовився. Помітивши силует господаря оселі у вікні, оунівці убили станичного. Як згодом виявилось, його запідозрили у співпраці з оперативним співробітником МДБ Шапошніковим. Цей трагічний випадок налаштував жителів Золотолина, які підтримували УНРА, не лише проти “Чубатого”, а й усіх “бандерівців”. Родичі Жданюка виявили бажання брати участь у засідках на боївки ОУН та вступили до винищувальної групи. Увечері 27 червня 1948 р. боївкою УНРА вбито двох

⁸ Тарас Бульба-Боровець. Документи. Статті. Листи... – С. 286–290.

* Кінда Петро Максимович, 1928 року народження, уродженець с. Мале Вербче Сарненського р-ну, мешканець с. Анилівка Деражненського р-ну Рівненської обл. Працював учителем початкової школи с. Постійне Деражненського р-ну Рівненської обл. На початку 1945 р. учасник УНРА. Закінчив 1946 р. Костопільське педагогічне училище. Арештований 17 липня 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджений ОН при МДБ СРСР від 13 серпня 1949 р. до 10-ти років таборів. Реабілітований 22 квітня 1992 р.

⁹ Тарас Бульба-Боровець. Документи. Статті. Листи... – С. 347–348.

† Кроль Іван Федорович – “403”, “55”, “Зінько”, “Клим”, “Код”, “Лев”, “Остап”, “Семен”, “Сова”, “Чорнота”, 1918 року народження, уродженець с. Великі Селища Березнівського р-ну Рівненської обл. З літа 1941 р. служив в УНРА. Влітку 1943 р. перейшов в УПА. Очолив господарчу референтуру Людвипільського районного проводу ОУН. З листопада 1943 р. провідник Людвипільського військового району УПА. З травня 1945 р. провідник Костопільського надрайону ОУН. Перейшов у листопаді 1945 р. на сторону опозиційного Крайового провідника Степана Янішевського – “Далекого”. З червня 1946 р. організаційний референт опозиційного Крайового проводу “Одеса”. Керував роботою у північних районах Рівненської обл. Восени 1949 р. приїжджав на територію Волинської обл. для переговорів із провідником ОУН на ПЗУЗ Василем Галасою. Після цього приєднався до його структур. Загинув 13 травня 1951 р. у засідці відділу 2-Н УМДБ Рівненської обл. біля с. Корчин Костопільського р-ну Рівненської обл.

¹⁰ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67426. – Т. 2. – Арк. 225–226.

учасників підпілля ОУН із Золотолина – Миколу Янчука та Кіндрата Хаменюка¹¹. Після цих убивств про налагодження співпраці важко було говорити.

Доленосними для “7-ї Північної групи УНРА” були події, які відбулися у Львові. Весною 1946 р. Петро Кудра зустрівся в м. Рівне із своїм знайомим, переселенцем із Польщі Василем Домбровським, який щойно прибув із Запоріжжя. Від нього він отримав евакуаційно-переселенський лист на прізвище померлого Івана Васильовича Ярещука¹². Із цими документами у липні того ж року прибув до Львова, де оселився за адресою: вул. Обертинська, будинок 30, квартира № 6 – у колишнього “бульбівця” Павла Конаша[†]. Невдовзі через свого знайомого Івана Кондрашця влаштувався працювати товарознавцем до обласної контори колгоспного будівництва.

Він отримав завдання встановити зв’язок із колишнім полковником УНР Іваном Литвиненком, який щоранку купував газету в кіоску на вул. Академічній. Крім того, 8 червня 1947 р. Кудра отримав від “Орелюка” через зв’язкового “Стрибуна” пропагандистські листівки – “За що ми боремося!”, “Український народ”, “Відозва до українців”¹³, а також завдання придбати у Львові не менш як 10 кг типографського шрифту. Для цього йому передали 700 крб. Кудра звернувся за допомогою до сусіда по квартирі – поляка Бартолемея Фалата[†]. Той охоче погодився закупити шрифт та отримав 500 крб. Через вісім днів Фалат передав Кудрі, через поляка Казика, загорнуте у папір замовлення¹⁴.

Очевидно, про це дізналися радянські органи держбезпеки. 27 червня 1947 р. Кудра, Конаш та Фалат були заарештовані співробітниками УМДБ Львівської обл. Через два дні арештували і студента Львівського медінституту Олексія Никитенка¹⁵. 18 липня 1948 р. оперативна група МДБ ліквідувала “боївку УНРА” Деражненського р-ну, яка складалася з 9-ти чоловік на чолі з Павлом Дідухом¹⁶. У вересні-жовтні 1948 р. УМДБ Рівненської обл. затримало Степана Гожого, Марію Бондарець,

¹¹ Державний архів Рівненської області. – Ф. 10. – Оп. 7. – Спр. 3. Копії спецповідомлень Деражненського РВ МДБ (1 січня – 20 листопада 1948). – Арк. 45–46, 75–76.

¹² Архів УСБУ РО. – Ф. П. – Спр. 10349. – Т. 2. – Арк. 181.

* Конаш Павло Єфимович, 1912 року народження, уродженець м. Харків. Походив із родини землевласника, яка 1918 р. емігрувала до м. Кременець Тернопільської обл. Восени 1939 р. нелегально перейшов радянсько-німецький кордон. Мешкав у Кракові та Холмі. Рідний брат Василь Конаш був одним із соратників Тараса Боровця. За завданням коменданта табору військовополонених Гольта, разом із німцями, у 1942 р. супроводжував 900 чоловік до м. Рівне.

¹³ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 9. – Спр. 3. – Арк. 198.

† Фалат Бартолемей Іванович, мешканець м. Львів. Учасник підпілля Армії Крайової. Арештований у березні 1945 р. УМВС Львівської обл. Вилучено у нього велику кількість гербових печаток та штампів радянських установ, бланки евакуаційних листів та хімікати для виготовлення фіктивних документів. Покарання відбував на станції Інта, Комі АРСР. Звільнений 5 квітня 1947 р.

¹⁴ Архів УСБУ РО. – Ф. П. – Спр. 10349. – Т. 2. – Арк. 189.

¹⁵ Там само. – Арк. 351.

¹⁶ Тарас Бульба-Боровець. Документи. Статті. Листи... – С. 352.

Степана Мойсійця, Антона Жданюка*, Миколу Наливайка† та інших¹⁷. У Рівненському педагогічному інституті зарештовано групу УНРА з чотирьох осіб на чолі з Миколою Боришкевичем‡ та п'ять осіб у Костопільській педшколі¹⁸. Загалом по справі “7-ї Північної групи УНРА” проходило 28 осіб¹⁹.

У серпні 1947 р. у лісі біля хутора Погулянка Степанського р-ну співробітники МДБ у схроні знайшли: гвинтівку СВТ № 3652 1942 р. випуску, два магазини до неї, 29 патронів, два диски до автомата ППШ та 56 патронів до нього. 7 жовтня 1948 р. в іншому схроні на хуторі Погулянка відшукали: два ручних кулемети та три магазини до нього, дві гвинтівки російського взірця та 36 патронів до них. Крім того вилучили архів “7-ї Північної групи УНРА”. Серед вилучених предметів були: дерев'яна кругла печатка із тризубом у центрі та написом по колу “7-ма Північна група УНРА”, дерев'яний прямокутний штамп із написом “Головна Команда Північної групи № 7. 1945 р.”, протокол першого засідання “Комітету” від 2 вересня 1945 р., “Інструкція до організації районів”, “Зобов'язання”, частину щоденника за лютий – травень 1945 р., 120 штук листівок, виготовлених у типографії із назвою “Український народ!” за 30 жовтня 1945 р.²⁰

13 серпня 1949 р. відбувся суд над учасниками “7-ї Північної групи УНРА”. Вироком Особливої Наради при МДБ СРСР усі підпільники отримали тривалі терміни ув'язнення від 10-ти до 25-ти років таборів²¹.

Незважаючи на розгром впродовж 1948 р. органами МДБ останніх осередків підпілля УНРА, розшуки колишніх “бульбівців” тривали. Територіально вони не обмежувалися лише Західною Україною. Згідно з даними агента КДБ “Шестакова” за 24 липня 1954 р., на території Донецької обл. переховувався колишній сотенний “Поліської Січі” Михайло Рибачок§ та в Алуштинському р-ні Кримської обл. –

* Жданюк Антон Іванович, 1928 року народження, уродженець с. Золотолін Деражненського р-ну Рівненської обл. З літа 1941 р. навчався в Степанській гімназії. З березня 1943 р. стрілець у сотні поручника УНРА “Мухи”. Після її роззброєння влітку 1943 р. повернувся додому. Працював учителем школи с. Зносичі. Арештований 19 листопада 1948 р. УМДБ Рівненської обл. Засуджений ОН при МДБ СРСР від 13 серпня 1949 р. до 10-ти років таборів. Звільнений 12 квітня 1956 р. Реабілітований 23 березня 1992 р.

† Наливайко Микола Григорович, мешканець Степанського р-ну Рівненської обл. Член “Комітету 7-ї Північної групи УНРА”.

¹⁷ Реабілітовані історією. Рівненська область / [упоряд.: О. Білоконь, Р. Давидюк, А. Жив'юк (кер.) та ін.]. – Рівне: ПП ДМ, 2014. – Кн. 4. – С. 142, 344–345; Кн. 5. – Рівне, 2014. – С. 212.

‡ Боришкевич Микола Олексійович, 12 серпня 1925 року народження, уродженець хутора Боришкевичівка біля с. Мале Вербче Степанського р-ну Рівненської обл. Працював учителем початкової школи. Навчався на другому курсі філологічного відділення Рівненського вчительського інституту. Мешкав у м. Рівне на вул. Східна, 21. Арештований 14 листопада 1947 р. УМДБ. Засуджений 25 березня 1948 р. ВТ військ МВС Рівненської обл. до 25 р. таборів. Звільнений 14 серпня 1956 р. Реабілітований 24 лютого 1992 р.

¹⁸ Архів УСБУ РО. – Ф. П. – Спр. 10349. – Т. 2. – Арк. 443.

¹⁹ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 9. – Спр. 4. – Арк. 127.

²⁰ Архів УСБУ РО. – Ф. П. – Спр. 10349. – Т. 2. – Арк. 367–368.

²¹ Реабілітовані історією. Рівненська область / [упоряд. О. А. Білоконь, Р. П. Давидюк, А. А. Жив'юк (кер.) та ін.]. – Рівне: ПП ДМ, 2013. – Кн. 3. – С. 312, 335–336; Кн. 4. – Рівне, 2014. – С. 142, 344–345; Кн. 5. – Рівне, 2014. – С. 212.

§ Рибачок Михайло Олексійович (“Кваша”), 1898 року народження, уродженець смт Соснове Березнівського р-ну Рівненської обл. Командир сотні Людвипільського куреня “Поліської Січі”

Петро Боярчук^{*22}. Мабуть, радянські спецслужби остерігалися, що їх можуть використовувати іноземні розвідки. Так, у серпні 1955 р. до мешканки смт Клесів Рівненської обл. Ксенії Демчук надійшов лист від родича Степана Загайчука з Аргентини. У ньому повідомлялося, що брат Юзеф прибув за завданням Української Національної Гвардії (УНГ) через Польщу до України.

Загалом, згідно даних КДБ, станом на 1 листопада 1954 р. на території Рівненської обл. перебувало на обліку 250 колишніх “бульбівців”²³. У Соснівському р-ні – 80 осіб, у Рокитнівському – 74, у Клесівському – 39, у Степанському – 20 у Сарненському, Березнівському, Тучинському, Гошанському та Межиріцькому – 41. У Соснівському р-ні мешкали двоюрідні брати та сестри Тараса Боровця. В Рафалівському р-ні проживав брат Петра Смородського[†] – Микола, у Дубенському – його сестра. У Клесівському р-ні мешкала сім’я Володимира Комара^{‡24}. З них по справах оперативного обліку розробляли 38 осіб. В тому числі за справами-формулярами – 29, за розшуковими справами – 6 та справами попередньої оперативної перевірки – 3. При УКДБ Рівненської обл. у 1954 р. працювало 54 агенти. У 1955 р. з ними співпрацювали ще сім інформаторів²⁵, які прагнули виявити та знешкодити “бульбівців”.

у чині бунчужного. Згодом підвищений до чину хорунжого. Виконував обов’язки старшини із спеціальних доручень Головної команди УНРА. Брав участь у переговорах із червоними партизанами. Схоплений і розстріляний 19 лютого 1943 р. червоними партизанами в лісі біля с. Межиріччя Корецького р-ну Рівненської обл. Тіло скинули у колодязь. Похований у с. Топча Корецького р-ну.

* Боярчук Петро Себастьянович, 1902 року народження, уродженець смт Клесове Рівненської обл. Чотовий “Поліської Січі”.

²² ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 9. – Спр. 3. – Арк. 1–3.

²³ Там само. – Спр. 4. – Арк. 335–336.

[†] Смородський Петро Володимирович, 1891 року народження, уродженець с. Рафалівка Володимирецького р-ну Рівненської обл. Закінчив інженерно-механічну школу. Завідувач технічної частини Київської авіаційно-автомобільної майстерні (1914–1917). З 12 травня 1918 р. урядовець 1-го рангу загального відділу Військового міністерства Української Держави. Головний військовий журналіст Військового міністерства Української Держави, а згодом УНР (1.08.1918–1919). Станом на 4 серпня 1920 р. – начальник загальної частини Головної мобілізаційно-персональної управи Військового міністерства УНР. Станом на 18 червня 1921 р. – начальник канцелярії Військового міністерства УНР. Емігрував до Польщі. Закінчив Лісову школу у Варшаві та відділ агрономії Вишого технічного інституту у Парижі. Працював інженером-агрономом у Сарненському повіті. З осені 1937 р. спеціаліст молочарні в с. Рафалівка. З 27 січня 1940 р., агроном земельного відділу Рафалівського р-ну. Арештований навесні 1940 р. органами НКВС. Утік з-під арешту та переховувався в Карпатах. З літа 1941 р. працював повітовим агрономом у м. Сарни. З 26 вересня 1941 р. служив у “Поліській Січі”. Призначений 16 листопада 1941 р. радником штабу у ранзі полковника. Внаслідок конфлікту між УНРА та ОУН(б) виїхав 1943 р. до Рівного. Працював інженером-агрономом. Згодом переїхав до Львова, а звідти до м. Стрий. На початку 1944 р. перебрався до Австрії. Емігрував 1949 р. до США. Оселився в м. Пасейк. Помер після 1977 р.

[‡] Комар Володимир Дем’янович – “Рогатий”, уродженець смт Клесів Сарненського р-ну Рівненської обл. Працював на гранітних кар’єрах, з липня 1941 р. – у земельному відділі райуправи. Під час збору податків в с. Чудель Березнівського р-ну перейшов на сторону УНРА, де очолював штаб. Згодом служив комендантом поліції Клесовського р-ну. Вбитий улітку 1943 р. червоними партизанами в с. Чудель.

²⁴ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 9. – Спр. 3. – Арк. 305–306.

²⁵ Там само. – Арк. 262.

Отже, підпільна діяльність УНРА була одним із феноменів української визвольної боротьби післявоєнного періоду. Не маючи зв'язків із керівництвом, яке перебувало за кордоном, жодного фінансування та достатніх людських ресурсів, підпільники створили власну “бульбівську” мережу на теренах України та намагалися протидіяти ворогам, мріяли звільнити Батьківщину від загарбників.

Yaroslav Antoniuk. The UPRA underground activities on the territory of Ukraine in the postwar period

The article analyses underground activities of the Ukrainian People's Revolutionary Army (UPRA) on Ukrainian territories in the post-war period. It establishes that it achieved evident results only in the North part of Rivne region. The underground network of the 7th North group of UPRA was active there in 1944–1948.

Key words: UPRA underground, OUN, 7th North group committee, ‘bulbivtsi’, Taras Borovets.